

RAHVAMAJANDUSLIKUD PROPORTSIOONID KOMMUNISMI LAIAHAARDELISE ÜLESEHITAMISE PERIOODIL

Majandustead. kand. H. Müür

Raamatupidamise kateeder

Sotsialistliku majanduse plaaniline areng eeldab sotsialismi objektiivsete majandusseaduste nõudeile vastavate proportsioonide teadlikku kehtestamist taastootmise sfääride, rahvamajandusharude ja sotsiaalsete sektorite vahel ning nende arengutempode kooskõlastamist. Majanduslike proportsioonide all mõistame laiendatud taastootmise protsessis kujunevaid kindlaid vahekordi üksikute taastootmise sfääride ja tootmisharude vahel.

Proportsionaalsus tähendab kõigi rahvamajandusharude ja elualade harmoonilist, kooskõlastatud arengut, mis peab saama alguse juba majanduse algrakkudest — ettevõttest. Põhilisteks, otsustavaiks vahekordadeks on siinjuures proportsioonid ühiskondlike vajaduste ja ühiskondliku tootmise vahel. Tootmine peab kõigis rahvamajandusharudes oma mahult, sortimendilt ja kvaliteedilt vastama elanikkonna, teiste ettevõtete ja asutuste optimaalsetele vajadustele. Proportsionaalsuse mõiste hõlmab ka ühiskondlikke vajadusi tööjõule ja nende katmist, samuti tootmisuhete täiustamist.

Ühiskondliku tööjaotuse mastaap määrab temale vastavate proportsioonide ulatuse ja rahvamajandusliku tähenduse. K. Marxi järgi «... võib nimetada üldiseks tööjaotuseks ühiskondliku tootmise lahutamist suurteks tootmisharudeks, nagu põllumajandus, tööstus jne.; spetsiaalseks tööjaotuseks võib nimetada nende tootmisharude jagunemist liikideks ja alaliikideks; lõpuks, üksiktööjaotuseks võib nimetada tööjaotust töökojas»¹. Lähtudes nimetatud seisukohast, on üldisteks rahvamajanduslikeks proportsioonideks vahekorrad ühiskondliku tootmise esemelite ja väärtuselite koostisosade vahel, tööstuse ning põllumajanduse vahel, tootmise ja transpordi vahel jne. Majandusharudesiseiks proportsioonideks on vahekorrad hankiva ja töötleva tööstuse, metallurgia ja

¹ K. M a r x, Kapital I, Tallinn 1953, lk. 306.

masinaehituse, ketramise ja kudumise, taime- ning loomakasvatuse vahel jne. Üksik- ehk ettevõttesesiseks proportsioonideks võivad olla vahekorrad põhi- ja abitsehhide, ettevalmistus- ja töötlemistsehhide, seadmete üksikute rühmade jne. vahel. Eristatakse samuti vabariikide- ja rajoonidevahelisi ning rajoonisiseseid proportsioone, mis iseloomustavad tootmise territoriaalset paigutust ja seoseid.

Kapitalistlikus ühiskonnas kujunevad proportsioonid välja stiihiliselt, tootmise anarhia ja konkurentsivõitluse tingimustes, sealjuures suurte ühiskondliku töö kadude hinnaga. Kõik majanduslikud seosed ja vahekorrad on allutatud seal kapitalismi põhilise majandusseaduse nõudeile — võimalikult suurema lisaväärtuse tootmisele ja omastamisele. Sotsialismi tingimustes areneb ühiskondlik tootmine plaanipäraselt. Plaanipärasus tagatakse vajalike proportsioonide pideva kujundamise, säilitamise ja muutmisega Nõukogude riigi kui rahvamajanduse juhtiva keskuse poolt. «Pidev, teadlikult säilitatav proportsionaalsus tähendaks tõepoolest plaanipärasust,»² ütles Lenin. Sotsialistliku majanduse plaanipärane areng tugineb rahvamajanduse plaanipärase, proportsionaalse arengu seaduse nõuete põhjalikule tundmaõppimisele ja teadlikule arvestamisele, õigete proportsioonide kehtestamisele plaaniorganite poolt plaanide koostamisel.

Majanduslikud proportsioonid muutuvad pidevalt vastavalt ühiskonna vajaduste kasvule, tootlike jõudude saavutatud arengutasemele, sotsialistliku tootmise ja tootmissuhete täiustumisele ning konkreetsele ajaloolisele olukorrale. Teaduse saavutused ja tehniline progress, tööviljakuse pidev kasv kõigis rahvamajandusharudes, ühiskonna vajaduste kasv ja muutumine tingivad erinevate rahvamajandusharude arengutempode muutumise, eeldavad üksikute majandusharude kiiremat kasvu, väheefektiivsete ja väheefektiivsete energiaallikate kasutamise asendamist efektiivsemate energiaallikate kasutamisega jne.

Rahvamajanduse arengu marksistlik käsitlus tugineb materialistlikule dialektikale, mille kohaselt arenguprotsess kujutab endast liikumisprotsessi. Liikumine, areng saavutatakse proportsioonide muutumisega, mis omakorda eeldab kasvutempode muutmist. Ühesuguste tempode säilitamine tähendaks endiste proportsioonide säilitamist, see aga eitaks arengut.

Ei ole arengut ilma vastuoludeta. Majanduselus vastuolud esinevad disproportsioonide näol. Disproportsionaalsus sotsialistlikus ühiskonnas väljendub üksikute majandusharude mahajäämuses majanduse üldisest arengust ja tähendab ajutist mittevastavust teatud konkreetsete vajaduste ning nende katmise vahel. Sotsialismi tingimustes disproportsioonid ei kajasta antagonistlikke vastuolusid, vaid vastuolusid, mis oma enamikus on tingitud ühiskonna arengust enesest, tootlike jõudude arengutaseme ja tehni-

² V. I. L e n i n, Ebakriitiline kriitika. Teosed, 3. kd., Tallinn 1950, lk. 521.

lise progressi ajutistest erinevustest rahvamajandusharude vahel, nende üksikute tootmisharude vahel ning isegi üksikute ettevõtete all-lülide vahel. Võib esineda ka subjektiivseist põhjustest tingitud disproportsioone. Nii näiteks oli tööstuse ja põllumajanduse arengu vahel kujunenud disproportsioon olulises osas tingitud väärtus-seaduse põhinõude (ekvivalentse vahetuse nõude) ignoreerimisest ning vähesest tähelepanust põllumajanduse arendamise küsimuste sisulise lahendamise vastu. Üksikuis majandusharudes või toot-mislõikudes ajutiselt esinevate disproportsioonide väljaselgita-mine ning abinõude väljatöötamine nende likvideerimiseks ja eriti nende ärahoidmiseks on plaaniorganite tähtsaimaks ülesandeks.

Oluline ja üha kasvav koht rahvamajanduslike proportsioonide kindlustamisel kuulub rahvamajanduse bilansile, mis on rahva-majandusliku planeerimise tähtsaks vahendiks, hõlmates sotsia-listliku laiendatud taastootmise kõiki külgi: ühiskondliku kogu-produkti, tööjõu ja sotsialistlike tootmissuhete taastootmist. Bilansi abil saab teha kindlaks, kas plaaniga on tagatud vajalikud pro-portsioonid tootmisvahendite ja tarbeesemete tootmise, tööstuse ning põllumajanduse arengu, akumulatsiooni ja tarbimise vahel jne.

Rahvamajanduse bilanss kajastab laiendatud taastootmise protsessi, s. o. sotsialistlikku tootmist ning sellele järgnevat jaotust, vahetust ja tarbimist üha laienevas mahus ja mastaabis. Marksistliku dialektika seisukohalt on teatud perioodi aruandeline või plaaniline bilanss liikumisprotsessi peegeldus, mitte aga staa-tilisena antud tasakaal, nagu teda kodanlikud teadlased metafüü-siliselt mõnikord püüavad tõlgendada.

Põhiliste rahvamajanduslike proportsioonide kehtestamisel läh-tutakse marksistlik-leninliku taastootmise teooria põhiseisukohta-dest: ühiskondliku tootmise ja ühiskondliku koguprodukti jaota-misest materiaalse koostise järgi kahte alajaotusse, tootmisvahen-dite tootmise kiiremast kasvust, ühiskondliku koguprodukti jaota-misest väärtuselise koostise järgi reaks fondideks jne. Kui K. Marxi poolt «Kapitali» II köites esitatud taastootmise skeemid omasid kapitalistlikus ühiskonnas ainult tunnetuslikku tähendust (võimal-dasid selgitada välja taastootmise võimalust õigete vahekordade alusel), siis sotsialismi tingimustes on nad kujunenud tähtsamate rahvamajanduslike proportsioonide teadusliku kujundamise meto-doloogiliseks aluseks.

* * *

NSV Liit on astunud oma ajaloo uude perioodi — kommunist-liku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodi. Selle peri-oodi põhiülesandeiks on kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine, meie kodumaa majandusliku võimsuse edasine tugevda-mine ning nõukogude rahva kasvavate materiaalsete ja vaimsete

vajaduste üha täielikum rahuldamine. Nõukogude riik lahendab sel perioodil oma põhilise majandusliku ülesande: saavutab maailmas esikoha mitte üksnes toodangu üldmahu poolest, vaid ka toodangu hulga poolest ühe elaniku kohta. Luuakse kommunismi materiaalne tehniline baas, saavutatakse kõige kõrgem elatustase maailmas, tullakse seega võitjaks rahulikus majanduslikus võistluses kõige arenenumate kapitalistlike maadega. Praegu koostatav NSV Liidu rahvamajanduse arendamise generaalplaani lähema 20 aasta kohta (aastaiks 1961—1980) on kommunismi ülesehitamise majanduslikuks programmiks meie maal.

Nimetatud perspektiivplaani koostisosaks on NSV Liidu rahvamajanduse arendamise seitsme aasta plaan aastaiks 1959—1965, mille kohta kinnitati kontrollarvud NLKP XXI kongressil. Pärast seitseaastaku ülesannete täitmist ületab NSV Liidu tööstustoodang ühe elaniku kohta vastava näitaja Inglismaal ja Saksa Föderatiivses Vabariigis. Rea tähtsamate tooteliikide tootmise absoluutse mahu poolest läheneb meie maa 1965. aastal Ameerika Ühendriikide kaasaegsele tootmistasemele, aga mõningate osas isegi ületab selle. Tähtsamate põllumajandussaaduste osas täidetakse põhiline majanduslik ülesanne seitseaastaku jooksul. Olulised saavutused selles osas on juba olemas. Nii jõudis NSV Liit või tootmises iga elaniku kohta Ameerika Ühendriikidest ette juba 1959. aastal: meil toodeti 4 kg võid iga elaniku kohta 3,7 kg vastu Ameerika Ühendriikides.³ Ka ületati samal aastal sealne piima tootmise absoluutne maht (meil 61,7 milj. tonni nende 56,4 milj. tonni vastu).

Tähtsaks teetähiseks kommunismi laiahaardelisel ülesehitamisel kujuneb Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei XXII kongress. Kongress arutab kriitiliselt läbi senised töötulemused ja kavandab rahvamajanduse arengu uued grandioossed perspektiivid.

Uued perspektiivplaanid on rahvamajanduse arendamise teaduslikult põhjendatud programmideks, mis tuginevad sotsialismi objektiivsete majandusseaduste tunnetamisele ning teadlikule kasutamisele.

Kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomine tähendab ühiskondliku tööjaotuse edasist süvenemist nii materiaalses tootmises, ringlussfääris kui ka mittetootmislikus tegevuses. Seega suureneb kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil oluliselt majanduslike seoste ja proportsioonide hulk rahvamajanduses; samuti muutuvad nad tunduvalt komplitseeritumaks. Seda suuremat tähelepanu tuleb meie plaaniorganeil pühendada rahvamajanduses esinevate seoste ja vahekordade tundmaõppimisele ja õigete rahvamajanduslike proportsioonide kehtestamisele. Neis tingimustes kasvab veelgi ühtse rahvamajanduse arendamise

³ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise 1959. aasta riikliku plaani täitmise tulemustest. NSV Liidu Ministrite Nõukogu Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hääle» 22. jaanuarist 1960.

plaani osa vajalike proportsioonide kindlustamisel ning kõigi majandusharude ja -rajoonide kompleksse arengu tagamisel.

* *
*

Kõige tähtsamaiks rahvamajanduslikeks proportsioonideks on vahekorrad sotsialistliku laiendatud taastootmise materiaalsete ja väärtuseliste koostisosade vahel. Nende proportsioonide kehtestamisel lähtutakse marksistlik-leninliku taastootmise teooria üld-sotsioloogilise iseloomuga põhiseisukohast ühiskondliku tootmise jaotamise kohta tema esemelise koostise järgi tootmisvahendite tootmiseks (I alajaotus) ja tarbeesemete tootmiseks (II alajaotus) ning laiendatud taastootmise majandusseadusest tootmisvahendite tootmise kiirema kasvu kohta.

V. I. Lenin näitas, et Marxi valem I ja II alajaotuse vahekorra kohta kehtib ka sotsialismi ning kommunismi tingimustes, kuigi seejuures muutuvad täielikult selle valemiga iseloomustatavad majanduslikud vahekorrad. Kapitalistlikus ühiskonnas tekivad vältimatult antagonistlikud vastuolud alajaotuste vahel, mis lõpptulemusena viivad ületootmise kriisidele. Sotsialismi tingimustes I ja II alajaotus arenevad plaanipäraselt ning tihedas vastastikusises seoses. Koos ühiskondliku tootmise kasvuga kasvab ka elanikkonna tarbimine, sest tootmisvahendite tootmise kõrgem kasvutempo loob materiaalsed tingimused ka rahva elatustaseme kiireks tõusuks.

Arusaadavalt võivad ühel või teisel perioodil leida aset erinevad vahekorrad I ja II alajaotuse toodangu kasvutempode vahel. Millised need vahekorrad aga ka oleksid, tootmisvahendite tootmise eelisarengu seadus toimib alati. Tootmisvahendite tootmise kõrgemad kasvutempod tingivad seaduspäraselt I alajaotuse toodangu osatähtsuse kasvu ühiskondlikus koguproduktis. Kui 1953. aastal moodustasid tootmisvahendid NSV Liidu ühiskondlikus koguproduktis veidi üle 57%, siis 1957. aastal ulatus nende osatähtsus juba ca 60%.⁴

Valdava osa põhilistest tootmisvahenditest annab tööstus. Orienteeruvate arvutuste kohaselt loodi 1958. aastal 54% kõigist tootmisvahenditest tööstuses.⁵ Seetõttu määrab vahekord tööstuses toodetavate tootmisvahendite ja tarbeesemete vahel (A- ning B-rühma vahel) olulises osas kindlaks ka I ja II alajaotuse vahelise proportsiooni kogu rahvamajanduses tervikuna. Tööstustoodangu tegelik kasv NSV Liidus tõendab tootmisvahendite tootmise eelisarengu majandusseaduse nõudeist kinnipidamist (tabel 1). Aastail 1952—1958 kasvas tööstuses tootmisvahendite tootmine 124%, tarbeesemete tootmine aga 90%.⁶ Käesoleval seitseaastakul kas-

⁴ Г. Перов, Социалистическое воспроизводство в период осуществления семилетнего плана. «Плановое хозяйство» 1959, № 3, lk. 8.

⁵ *op. cit.*, lk. 8.

⁶ Ю. Белик, Народнохозяйственные пропорции в семилетнем плане. «Промышленно-Экономическая Газета» от 13 февраля 1959 г.

vab A-rühma tööstustoodang 85—88%, B-rühma toodang 62—65%.⁷

Tabel 1

NSV Liidu tööstustoodangu aastased juurdekasvud (%%)⁸

Period	Kogu tööstus	A-rühm	B-rühm	A- ja B-rühma juurdekasvude vahekord
1952—1958 (keskmine)	11,5	12,4	10,1	1,23 : 1,0
1958	10	11	7	1,57 : 1,0
1959	11	12	10,3	1,16 : 1,0
1960	10	11	7	1,57 : 1,0
1959—1965 (keskmine)	8,6	9,3	7,3	1,27 : 1,0

Tootmisvahendeid tootvas tööstuses kuulub otsustav osa tööriistade tootmisele, mis aastail 1959—1965 kasvab kõige kiiremas tempos. See nähtub eelkõige A-rühma kui terviku ja masinaehituse toodangu kasvutempode võrdlemisel: kogu A-rühma toodangu aastakeskmine kasvutempo on seitseaastakul 109,3%, masinaehituses ja metallitöötlemises aga ca 110%.⁹

Eeloleval perioodil torkab silma uus iseärasus A- ja B-rühma kasvutempode vahekorras, mis on seletatav tööstusliku tootmise mastaabi olulise laienemisega. Piisab, kui mainida, et seitsme aasta jooksul saab meie maa niisama palju tööstustoodangut, kui valmistati seda Nõukogude riigi eksisteerimise kõigi aastate vältel. Eeloleval seitseaastakul leiab aset tootmisvahendite ja tarbeesemete tootmise kasvutempode mõningane lähenemine, võrreldes analoogilise eelneva perioodiga: nende omavaheline suhe alaneb 1,18-lt 1,14-le. See tähendab nii riigi tehnilis-majanduslikku potentsiaali kui ka elanikkonna elutaset määravate tähtsamate tooteliikide tootmise mahu edasist tunduvat kasvu. Paralleelselt tootmisvahendeid valmistavate tööstusharude toodangu kiirendatud kasvuga laieneb tunduvalt ka tarbeesemete tootmine.

Tootmisvahendite tootmise eelisarengu majandusseaduse tegevuse iseloomustamiseks ei piisa muidugi ainult tööstusliku tootmise tendentside jälgimisest. Nimetatud majandusseadus toimib

⁷ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 23.

⁸ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 23; NSV Liidu Ministrite Nõukogu Statistika Keskvalituse teadaanded NSV Liidu rahvamajanduse arendamise riiklike aastaplaanide täitmise tulemustest 1958—1960; Ю. Белик, Народнохозяйственные пропорции в семилетнем плане. «Промышленно-Экономическая Газета» от 13 февраля 1959.

⁹ Г. Перов, Социалистическое воспроизводство в период осуществления семилетнего плана. «Плановое Хозяйство» 1959, № 3, lk. 8.

kogu materiaalse tootmise sfääris. Tuleb aga mainida, et meie planeerimise ja statistika praktikas ei tehta süstemaatilisi arvutusi ega avaldata seetõttu täpseid andmeid alajaotustevaheliste proportsioonide kohta teistes rahvamajandusharudes. Seetõttu esineb vahel ebaselgust ka taastootmise protsessi põhiseisukohtades (näiteks vaadeldakse põllumajandust mõnikord kui II alajaotuse tootmisharu jne.).

Ehituses väljendub tootmisvahendite tootmise eelistatud kasv tootmis põhifondide kiiremas kasvutempos, võrreldes mittetootmislike põhifondidega. Põllumajanduses, mis oma valdavas osas annab tootmisvahendeid (töösemeid) tooraine näol toiduainete- ja kergetööstusele, väheneb veelgi toodangu osatähtsus, mis realiseeritakse tarbijaile vahetult, ilma eelneva tööstusliku töötlemiseta. Tootmisvahendite tootmise kiirema kasvu tõttu rahvamajandusharudes, kus luuakse vahetult uusi materiaalseid hüvesid, kasvab transpordis tootmisvahendite vedude osatähtsus, võrreldes tarbeseemete veoga. Seega kasvab ka teistes rahvamajandusharudes (peale tööstuse) I alajaotuse toodang kiiremini kui II alajaotuse toodang.

Väärtuseliselt jaguneb ühiskondlik koguprodukt asendusfondiks (mis vastab tootmisprotsessis kulutatud tootmisvahendite väärtusele) ja rahvatuluks; viimasest moodustatakse tema lõpliku jaotuse korras tarbimis- ja akumulatsioonifondid. Tootmise esemliste komponentide ja väärtuseliste koostisosade vahelised proportsioonid on omavahel tihedasti seotud.

Marx oma taastootmise skeemide analüüsimisel abstraheeris nad tehnilisest progressist. Selles mõttes täiendas taastootmise teooriat V. I. Lenin, vaadeldes tehnika arenguga seoses olevaid küsimusi oma töös «Nõndanimetatud turgude küsimusest». Tehnika arengu protsess on seoses eelkõige tööriistade täiustamisega. Siit tegi Lenin järelduse, et tehnilise progressiga tekib vajadus suurendada ühiskondlikke kulutusi tootmisvahenditele. Tehnilise progressiga ei jää püsivateks vahekorrad asjastatud ja elava töö vahel, muutuvad proportsioonid ka I ning II alajaotuse vahel. Tehnika arengu tõttu on I alajaotuse kasvutempo kõrgem. Seega peab asendusfondi osatähtsus ühiskondlikus koguproduktis kasvama. Väärtuselisel kujul kajastubki tootmisvahendite tootmise eelistatud kasvu majandusseadus asjastatud töö osatähtsuse suurenemises ja elava töö osatähtsuse vähenemises. Sisuliselt tähendab see tööviljakuse tõusu: vähenevad elava töö kulud ajaühikus, mis lõpptulemusena viib toodangu füüsilise mahu tunduval kasvule tema väärtuse suhtelise vähenemise juures.

Kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodi iseloomustab üha süvenev tehniline progress ja sellest tulenev tööviljakuse kasv kõigis rahvamajandusharudes. Sellele perioodile on seetõttu iseloomulik ka asjastatud töö osatähtsuse mõningane tõus ühiskondliku koguprodukti väärtuses elava töö tulemuse — rahvatulu osa teatava alanemise arvel. Nii näiteks suurenes ühis-

kondlik koguprodukt viiendal viisaastakul jooksvais hindades 40%, sealhulgas asendusfond 50% ja rahvatulu 30%.¹⁰ Teatud määral kajastub see ka materiaalsete tootmiskulude osatähtsuse mõningas kasvu toodangu omahinnas, mis muidugi eeldab õigeid vahetuid töövõiljakuse ja töötasude kasvutempode vahel.

Kui ühiskondliku töövõiljakuse tõus viib üldreeglina rahvatulu osatähtsuse teatavale langusele ühiskondliku koguprodukti väärtuselisises koostises, siis materiaalsete ressursside kokkuhoid ja tööriistade ratsionaalsem kasutamine tootmisprotsessis põhjustavad rahvatulu osa suurenemise ühiskondliku koguprodukti füüsilises mahus. Viiendal viisaastakul kasvas ühiskondliku koguprodukti 65%-lise kasvu juures rahvatulu 71%, asendusfond aga 60% (võrreldavais hindades).¹¹

Ühiskondlikust koguproduktist materiaalsete tootmiskulude mahaarvamise saame rahvatulu, mis kujutab endast ajaühiku jooksul loodavat uut produkti. Rahvatulu loomise ja jaotamise probleem on nii majanduse kui poliitika üheks tsentraalseks probleemiks. Teatavasti luuakse rahvatulu materiaalse tootmise sfääris, tema jaotamisest saavad aga osa ka need, kes rahvatulu tootmisest ise osa ei võta. Kuna kapitalistlikus ühiskonnas olulise osa rahvatulust omastavad tema loomisest mitteosavõtjad klassid, on rahvatulu probleem seal tähtsaks klassivõitluse probleemiks. Sotsialistlikus ühiskonnas on rahvatulul sügavalt rahvalik iseloom, teda kasutatakse sotsialistliku riigi poolt plaaniliselt tootmise laiendamiseks, individuaalse ja ühiskondliku tarbimise suurendamiseks.

Üheks tähtsamaks rahvamajanduslikuks proportsiooniks on vahetuid akumulatsioonifondi ja tarbimisfondi vahel rahvatulus, mis kujuneb rahvatulu ümberjaotuse protsessis. Tootmise ja tarbimise laiendamise võimalused sõltuvad muidugi eeskätt rahvatulu kasvust. Rahvatulu antud mahu juures tulenevad nad aga vahetult akumulatsiooni- ja tarbimisfondi vahelisest proportsioonist rahvatulus.

Seitsme aasta plaan näeb ette rahvatulu suurenemise 62—65 protsenti.¹² 1965. aastaks suureneb NSV Liidu rahvatulu 37—38 korda võrreldes 1913. aastaga ja üle 6 korra võrreldes 1940. aastaga.¹³ See tähendab ajaloos enneolematut materiaalse tootmise kasvu. Piisab, kui mainida, et rahvatulu summa 7 aasta jooksul võrdub tema viimase 30 aasta jooksul saadud mahuga.¹⁴ Juba

¹⁰ Б. Плышевский, Темпы роста совокупного общественного продукта и национального дохода. «Плановое Хозяйство» 1961, № 3, lk. 9.

¹¹ *op. cit.*, lk. 9.

¹² NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 75.

¹³ Народное хозяйство СССР в 1959 году. Статистический ежегодник. Госстатиздат, 1960, lk. 77.

¹⁴ Ю. Белик, Национальный доход СССР в семилетке. Издательство «Знание», 1959, lk. 6.

seitseaastaku kahel esimesel aastal kasvas rahvatulu 8% aastas seitseaastaku kontrollarvudes ettenähtud 7,1—7,4% suuruse keskmise aastase juurdekasvu asemel.¹⁵

Rahvamajanduse proportsionaalse arengu kindlustamiseks tuleb tagada selline vahelkord akumulatsiooni ja tarbimise vahel rahvatulus, mis võimaldab pidevalt laiendada tootmist ja üha täielikumalt rahuldada elanikkonna kasvavaid vajadusi. Teatavasti hõlmab rahvatulu kõiki ühiskonnas toodetud tarbeesemeid ja seda osa tootmisvahendeist, mis on ette nähtud tootmise laiendamiseks ning reservide moodustamiseks. Sealhulgas aga akumulatsioonifondi üldises mahus moodustavad valdava osa tootmisvahendid. Seega loob tootmisvahendite tootmise kiirem kasv materiaalsed tingimused akumulatsiooni osatähtsuse kasvuks rahvatulus.

Rahvatulu struktuuri kujundamisel etendavad olulist osa riiklike kapitaalvahutuste ja jaekäibe kasvutempod. Kapitaalvahutused ja jaekäive domineerivad vastavalt akumulatsioonifondis (hõlmab ka käibefondide ja reservide suurendamise) ning tarbimisfondis (kuhu kuulub ka naturaalne tarbimine), mistõttu neil on tähtis osa nimetatud fondide suuruse määramisel. Seitseaastakul kasvavad riiklikud kapitaalvahutused 81—84% jaekaubakäibe mahu 62%-lise kasvu juures.¹⁶ Selle tulemusena akumulatsioonifond kasvab kiiremini tarbimisfondist ja rahvatulust tervikuna. Kui seitseaastakul on ette nähtud rahvatulu kasv 62—65% ja tarbimisfondi kasv 60—63%¹⁷, siis suureneb akumulatsioonifond ca 68—71%¹⁸, mis tähendab tema osatähtsuse mõningast tõusu rahvatulus (see võrdub praegu umbes 25 protsendiga). Selline nihe vastab kõigiti kommunismi materiaalse tehnilise baasi loomise ülesandele.

Ühiskondliku tootmise proportsioonid peavad kindlustama tarbimisväärtuse ja väärtuse ühtsuse, millest tuleneb ka ühiskondliku koguprodukti materiaalse ja väärtuselise koostise ühtsus. II alajaotuse toodang peab võrduma tarbimisfondiga ja selle osaga akumulatsioonifondist, mis esineb tarbeesemete näol (osa riiklikest reservidest). I alajaotuse toodang peab oma mahult katma kulutatud tootmisvahendid nii I kui ka II alajaotuses ja valdava osa akumulatsioonifondist, mis esineb tootmisvahendite kujul.

Kommunistliku ühiskonna laiahaardelise ülesehitamise perioodil kasvab pidevalt tarbimisfond. Seejuures suurenevad tema mõlemad osad: nii individuaalse tarbimise fond, eriti aga ühiskondliku tarbimise fond.

Suurt osa elanikkonna tarbimises etendab riikliku ja koopera-

¹⁵ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise 1960. aasta riikliku plaani täitmise tulemused. NSV Liidu Ministrite Nõukogu Statistika Keskvalitsuse teadaanne. «Rahva Hää!» 26. jaanuarist 1961.

¹⁶ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 50, 78.

¹⁷ *op. cit.*, lk. 75.

¹⁸ Ю. Белик, Народнохозяйственные пропорции в семилетнем плане. «Промышленно-Экономическая Газета» от 13 февраля 1959

tiivse kaubanduse jaekäive. Umbes 70% tarbimisfondist moodustavad toidu- ja tööstuskaupade ostud organiseeritud turult.¹⁹ Seitseaastaku lõpuks suureneb riikliku ja kooperatiivse kaubanduse jaekäive 62%. Kaupade müük ühe elaniku kohta moodustab 1965. aastal 479 rbl. 321,4 rbl.²⁰ vastu 1958. aastal ehk suureneb 49%.²¹ Paraneb kaubakäibe struktuur, mitmekesisustub kaupade sortiment. Tööstuskaupade osatähtsus kaubakäibe üldmahus tõuseb 45,7%-lt 1958. aastal 47%-le 1965. aastaks.²² Seitseaastakul on iseloomustav maalise kaubakäibe kiirem kasv (80% võrra²³), võrreldes kaubakäibe üldise kasvuga. Kaupade müügi kasv ühe elaniku kohta maal ületab vastava üldise näitaja aga veelgi rohkem, sest töötajate üldarv põllumajanduses vaadeldaval perioodil ei kasva: toodangu mahu juurdekasv saavutatakse täielikult tööviljakuse kasvu arvel. Seega tehakse tähtis samm maaelanike elutaseme lähendamiseks linnaelanike elutasemele.

Peale kaubakäibe kuulub elanikkonna isikliku tarbimise fondi veel kolhoosidelt ja isiklikest abimajandeist saadava toodangu naturaalne tarbimine. Tuleb märkida, et viimasel ajal selle toodangu osatähtsus elanikkonna tarbimises pidevalt langeb. See on seletatav eeskätt sellega, et rea partei ja valitsuse abinõude rakendamise tulemusena on tunduvalt kasvanud ning tugevnenud kolhooside ühismajapidamine, kust kolhoosnikud saavad üha suurema osa oma sissetulekuist. Isiklike abimajapidamiste osa väheneb algul suhteliselt, hiljem aga juba absoluutselt, kui sellest osaliselt või täielikult loobutakse. Tunduvalt on kasvanud kolhooside arv, kes on läinud üle töö otsesele rahalisele tasustamisele, piirates seega tunduvalt saaduste väljaandmist kolhoosnikutele naturaalsel kujul. Kõik see viib riiklikust ja kooperatiivsest kaubandusest saadavate tarbekaupade tarbimise suurenemisele.

Käesoleval ajal etendavad elanikkonna reaaltulude kasvus üha suuremat osa ühiskondliku tarbimise fondid. Ühiskondlike fondide kasv, mille kaudu hüved jagatakse ühiskonna liikmete vahel sõltumatult kulutatud töö hulgast ja kvaliteedist, on rahva heaolu tõstmise kommunistlikuks teeks. Ühiskond kulutab suuri summasid selleks, et anda kodanikele tasuta haridus, tasuta ravi, samuti pensionideks, abirahadeks paljulapselistele perekondadele, tasuta teenindamiseks klubides, raamatukogudes jne. Iseloomustades nõukogude rahva heaolu tõusu käesoleval seitseaastakul, ütles sm. N. S. Hruštšov: «Meil on olemas tõeliselt kommunistlik tee töötajate heaolu tõstmiseks, paremate elutingimuste loomiseks

¹⁹ Ю. Белик, Национальный доход СССР в семилетке. Издательство «Знание». 1955, lk. 25.

²⁰ Siin ja edaspidi on kasutatud uut hindade mastaapi (1. jaanuarist 1961. a.).

²¹ А. Струков, Вопросы накопления и потребления в семилетнем плане. «Плановое Хозяйство» 1959, № 12, lk. 21.

²² *op. cit.*, lk. 21.

²³ Ю. Белик, Национальный доход СССР в семилетке. Издательство «Знание», 1959, lk. 26.

kogu ühiskonnale tervikuna ja sealhulgas ka igale inimesele. Siia kuulub: inimeste varustamine hea korteriga, ühiskondliku toitlustamise organiseerimine, inimeste olustikulise teenindamise parandamine, lasteasutuste võrgu laiendamine, rahvahariduse täiustamine, puhkuse organiseerimine ja elanikkonna parem meditsiiniline teenindamine, kultuuriasutuste ehitamine jne.²⁴

Ühiskondlike fondide osa iseloomustamiseks töötajate elutaseme tõstmisel võib tuua järgmised andmed. NSV Liidu riigieelarve kulud sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks moodustasid 1940. aastal 23,5%,²⁵ 1961. aastal eelarve kohaselt aga juba 35%²⁶ kõigist kuludest. Käesoleval seitseaastakul tööliste, teenistujate ja kolhoosnike reaaltulude 40%-lise kasvu juures ühe töötaja kohta²⁷ kasvab tööliste ja teenistujate keskmine töötasu 26%²⁸. Kui sealjuures arvestada, et tööliste ja teenistujate üldarv kasvab 22%²⁹, siis tervikuna kõigi tööliste ja teenistujate reaaltulud kasvavad seitseaastakul umbes 70%. Reaaltulude tunduvalt kiirem kasv, võrreldes töötasu kasvuga, on tingitud eelkõige ühiskondlike fondide osatähtsuse kasvust. Riigi kulutused töötajate ühiskondlikuks teenindamiseks moodustavad seitseaastaku lõpuks ca 36 mljr. rbl. (21,5 mljr. rbl. vastu 1958. aastal³⁰) ehk kasvavad 67%, s. o. kiiremini kogu tarbimisfondist tervikuna. Ühe töötaja kohta moodustavad need kulutused umbes 380 rbl. aastas.

Üleminekul kommunismile kasvavad veelgi ühiskondliku tarbimise fondid ja nende osatähtsus üldises tarbimisfondis. Selle aluseks on rahvatulu pidev kasv. Rahvatulu ja ühiskondliku tarbimise fondide kasvu ning kommunistliku jaotusprintsipi rakendusfääri võimaliku laienemise perspektiivide seisukohalt pakuvad huvi akad. Strumilini sellekohased orienteerivad arvutused (tabel 2). Lähtudes viimase aja praktilistest tulemustest eeldatakse siinjuures rahvatulu iga-aastasest kasvu püsivhindades 10%, sealhulgas 8% tööviljakuse ja 2% töötajate arvu kasvu arvel. Rahvatulu baasaastal on võrdsustatud 1000 ühikuga ja jagatud järgmiselt: akumulatsioonifondi 25%, tarbimisfondi 75%, sealhulgas individuaalse tarbimise fondi rahalise töötasu näol 57% ja ühiskondliku tarbimise fondi 18%. Akumulatsioonifondi ja tarbimis-

²⁴ N. S. Hruštšov, NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965. Ettekanne Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei erakorralisele XXI kongressile, Tallinn 1959, lk. 47.

²⁵ Народное хозяйство СССР в 1959 году. Статистический ежегодник, Госстатиздат, 1960, lk. 801.

²⁶ В. Гарбузов, Финансовая система перед новыми задачами. «Финансы СССР» 1961, № 1, lk. 14.

²⁷ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 75.

²⁸ А. Струков, Вопросы накопления и потребления в семилетнем плане. «Плановое Хозяйство» 1959, № 12, lk. 24.

²⁹ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 75.

³⁰ *op. cit.*, lk. 77.

fondi suhe on jäetud püsivaks, individuaalse tarbimise fondi on igal aastal suurendatud vaid 2% (vastavalt töötajate arvu suurenemisele), tarbimisfondi kogu ülejäänud juurdekasv aga suunatakse tinglikult sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks ning jaotamiseks kommunistliku jaotusprintsipi kohaselt.

Tabel 2

Rahvatulu jaotus ja ühiskondliku tarbimisfondi kasv (tinglik) ³¹

Periood	Rahvatulu	Akumulat-sioonifond	Tarbimisfondid		
			Kokku	Individuaalne	Ühiskondlik
Baasaasta	1 000	250	750	570	180
5. aasta	1 610	403	1 207	629	578
10. aasta	2 594	648	1 946	695	1 251
15. aasta	4 177	1044	3 133	767	2 366
20. aasta	6 727	1682	5 045	847	4 198
25. aasta	10 834	2709	8 125	935	7 190

Nagu tabelist nähtub, kasvaksid nii rahvatulu kui ka üldine tarbimisfond antud tingimuste juures 25 aasta jooksul üle 10 korra. Individuaalse tarbimise fond suureneks seejuures vaid 64%, ühiskondliku tarbimise fond aga 40-kordseks! Kuna NSV Liidu tööliste ja teenistujate palgafond kasvab tegelikult mitte ainult töötajate arvu, vaid ka keskmise töötasu suurenemise tulemusena (tõstetakse madalapalgaliste töötajate kategooriate töötasu jne.), siis osutub individuaalse tarbimise fondi kasvutempo praktiliselt mõnevõrra kõrgemaks, ühiskondliku tarbimise fondi kasvutempo aga madalamaks akad. Strumilini arvestustes antuist. See kõrvalekaldumine ei muuda aga üldist, sotsialistliku laiendatud taastootmise protsessi analüüsist tulenevat järeldust. On ilmne, et ühiskondliku tarbimise fondi selline suur kasv võimaldab mitte üksnes suurendada tunduvalt assigneeringuid sotsiaal-kultuurilisteks üritusteks, vaid minna järk-järgult üle rea uute materiaalsete hüvede otsesele, kommunistlikule jaotamisele: tasuta toitlustamisele esmalt madalama kategooriaga ühiskondliku toitlustamise ettevõtteis, tasuta varustamisele tööriietusega, juba praegugi vaid sümbolise tähendusega korteriüüri lõplikule kaotamisele jne. jne.

* *
*

Sotsialistlik laiendatud taastootmine eeldab õigete proportsioonide teadlikku kehtestamist tähtsamate rahvamajandusharude vahel. Kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil suureneb eelkõige tähtsamate rahvamajandusharude — tööstuse, põllu-

³¹ С. Г. Струмилин, На путях построения коммунизма, Соцэкгиз, 1959, lk. 99.

majanduse ja ehituse osa tootmise laiendamisel ning elanikkonna vajaduste rahuldamisel. Nimetatud rahvamajandusharude osa ühiskondlikus koguproduktis kasvab 1965. aastaks 90%-le 86% vastu 1958. aastal³². See saavutatakse nende materiaalse tootmise harude kõrgete arengutempodega, aga samuti turustamise, varustamise, kaubanduse, varumise jt. kulutuste suhtelise vähendamisega.

Rahvamajandusharudevahelistest proportsioonidest on kahtlemata põhiliseks vahekord kahe otsustava rahvamajandusharu — tööstuse ja põllumajanduse vahel, mis on omavahel seotud keerukate ning mitmekesiste majanduslike sidemetega. Tööstuse ja põllumajanduse vahekorra küsimus ei ole mitte ainult maa majandusliku võimsuse tõstmise küsimus, vaid ka poliitiline, töölisklassi ja talurahva liidu tugevdamise küsimus.

Rea sõjajärgsete aastate jooksul, kuni 1953. aastani, jäi põllumajanduslik tootmine tööstuslikust tunduvalt maha. 1952. aastaks oli tööstuse kogutoodang võrreldes sõjaeelse 1940. aastaga suurenenud 2,3 korda, põllumajanduse kogutoodang aga ainult 10% (võrreldavais hindades).³³ Kujunes teatud disproportsioon tööstuse ja põllumajanduse arengus, teravilja ja teiste põllumajandus-saaduste tegeliku tootmise ning rahvamajanduse vajaduste vahel.

NLKP Keskkomitee 1953. aasta septembripleenumil võetud suund järsu tõusu saavutamiseks põllumajanduses andis juba lähemate aastate jooksul praktilisi tulemusi. Pleenumile järgnenud viieaastase perioodi vältel saavutati sotsialistlikus majanduses enneolematu põllumajandusliku tootmise kasvutempo (tabel 3). Sellega likvideeriti olulises osas põllumajandusliku tootmise maha jäämus rahvamajanduse vajadustest, kaotati tunduv vahe tööstuse ja põllumajanduse arengus ning vastavate rahvamajandusharude tootmise kasvutempodes.

Tabel 3

Tööstuse ja põllumajanduse kogutoodangu aastased keskmised juurdekasvud (% %)³⁴

Periood	Tööstus	Põllumajandus	Tööstuse ja põllumajanduse toodangu juurdekasvude vahekord
1950 — 1953	15,7	1,6	9,8 : 1,0
1954 — 1958	11,3	8,6	1,3 : 1,0
1959 — 1965	8,6	8,0	1,1 : 1,0

³² Г. Перов, Социалистическое воспроизводство в период осуществления семилетнего плана. «Плановое Хозяйство» 1959, № 3, lk. 6.

³³ А. Корягин, О темпах развития промышленности и сельского хозяйства. «Вопросы Экономики» 1959, № 3, lk. 44.

³⁴ Народное хозяйство СССР в 1959 году. Статистический ежегодник. Госстатиздат, 1960, lk. 145, 308; Н. Лагутин, На крутом подъеме. «Промышленно-Экономическая Газета» от 18 декабря 1959 г.

Seitsme aasta plaan näeb ette kõrged ja tööstuslikule tootmisele veelgi lähedasemad põllumajanduse arengutempod. Tööstuse kogutoodang kasvab aastail 1959—1965 plaani kohaselt 1,8 korda põllumajanduse kogutoodangu 1,7-kordse kasvu juures.³⁵ Nagu tabelist nähtub, lähenevad tööstuse ja põllumajanduse aastased keskmised toodangu kasvutempod seitseaastakul veelgi, mis on ka nimetatud perioodi üheks tähtsamaks iseärasuseks. Seejuures on tööstuses tagatud mõnevõrra kõrgem tootmise kasvutempo.

Põllumajandusliku tootmise tunduv kasv võimaldab täielikult rahuldada elanikkonna vajadused tähtsamate toiduainete järele ja suurendada oluliselt põllumajandusliku tooraine ressursse tööstuse jaoks. Selle tulemusena likvideeritakse seitseaastakul lõpliku tööstuse ja põllumajanduse arengu vahel kujunenud disproportsioon. Oluline on märkida, et põllumajandusliku toodangu juurdekasv saavutatakse täielikult tööviljakuse kasvu arvel. Töötajate arv põllumajanduses ei suurene, vaid vastupidi, isegi väheneb, mis võimaldab maaelanikkonna loomulikust juurdekasvust senisest suurema osa suunata teistesse rahvamajandusharudesse.

Põllumajandusliku tootmise edasine areng ja kasvutempo sõltuvad rahvamajanduse vajadustest. Kui põllumajanduslik tootmine on saavutanud sellise mahu ja struktuuri, et on tagatud elanikkonna ratsionaalne toitumine teaduslikult põhjendatud normide alusel, siis vastavate põllumajandusharude edasine areng oleneb eelkõige elanikkonna juurdekasvust ning ekspordivajaduste laienemisest. Tunduvalt elastsemad on vajadused põllumajandusliku tooraine järele, millest valmistatakse riietusesemeid, jalatseid jne. Kuid ka siin tuleb arvestada põllumajandusliku tooraine osalist järkjärgulist asendamist odavama, tööstuses toodetava sünteetilise toorainega. Elanikkonna kõik teised vajadused materiaalse hüvede järele rahuldatakse aga tööstuse ja ehituse toodangu arvel.

Tööstuse ja põllumajanduse toodangut ei saa lugeda tarbimisvalmiks enne, kui ta on toimetatud tarbimiskohta: tootmisvahendid neid tarbivaisse ettevõtteisse, tarbeesemed jaekaubandusvõrku, kust nad müüakse elanikkonnale. Tootmisprotsessi lõpetab transport, mis on materiaalseks aluseks kaubaringlusele. Transport seob kõik rahvamajandusharud, kõik meie maa rajoonid ühtseks terviklikuks majanduslikuks organismiks.

Transpordi areng eeldab kindlaid proportsioone transpordi ning tööstuse ja põllumajanduse vahel. Transpordi veosekäive kasvab aeglasemas tempos kui tootmise maht nimetatud rahvamajandusharudes. Ajavahemikul 1913.—1956. a. kasvas NSV Liidu tööstustoodangu maht 30 korda, tööstuse ja põllumajanduse toodangu maht koos võetuna 17 korda, kõigi transpordiliikide veose-

³⁵ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaisk 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 23, 41.

käive aga vaid 11 korda.³⁶ Analoogiline vahekord leiab aset ka käesoleval seitseaastakul, mil tööstuse kogutoodang peab kasvama 1,8 korda ja põllumajanduse kogutoodang 1,7 korda;³⁷ kõigi transpordiliikide veosekäive kasvab samal perioodil umbes 1,6 korda.

Peamiseks põhjuseks, mis tagab tootmise mahu kiirema kasvu, võrreldes transpordi veosekäibega, on tootmise üha ratsionaalsem paigutus, majanduslike rajoonide kompleksne arendamine. Arendatakse intensiivselt kohalikku tootmist, rohkem kasutatakse seejuures kohalikke materiaalseid ressursse, üha suuremal määral kaetakse kohalikud vajadused antud rajooni toodangu arvel. Suur osa oli siin ka tööstuse ja ehitustegevuse juhtimise reorganiseerimisel.

Tootmise mahus kasvab kõrgekvaliteediliste ja töömahukamate, seega ka kallimate toodanguliikide osatähtsus. Nii näiteks kasvab masinaehituse toodang viiendal viisaastakul 2,2 korda tööstuse kui terviku toodangu 85%-lise kasvu juures.³⁸ Eriti kiiresti kasvab hinnalisemate seadmete, aparaatide, elektronarvutusmasinate jne. tootmine. Ka tarbijaile suunatavat toorainet rikastatakse ja eeltöödeldakse üha suuremas ulatuses. Seoses tootlike jõudude ratsionaalsema paigutusega ja toodangu väärtuse kiirema kasvuga (võrreldes tema füüsilise mahuga, mis on aluseks veosekäibe näitaja — tonnkilomeetri tuletamisel) kaubavedude vajadus suhteliselt väheneb, mistõttu transpordi töö maht kasvab aeglasemalt tootmise mahust tööstuses ja põllumajanduses. Oluliselt aitab sellele kaasa ka vedude parem planeerimine ning ebaratsionaalsete vedude likvideerimine.

* * *

Otsustav koht proportsioonide tagamisel ühiskondliku tootmise alajaotuste ja rahvamajandusharude vahel kuulub kapitaal mahutustele. Kapitaalehituse korras luuakse uusi põhifonde ja tootmisvõimsusi, mille ulatus määrabki olulises osas laiendatud taastootmise tempod. Kapitaal mahutuste diferentseerimine, assigneerin-gute jaotuse muutmine üksikute rahvamajandusharude vahel võimaldabki kindlustada neile vajalikud arengutempod ja selle alusel kujundada antud perioodi ülesannetele vastavad proportsioonid nende rahvamajandusharude vahel.

Kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil kasvab rahvatulu tunduva suurenemise baasil pidevalt kapitaal mahutuste

³⁶ Т. Х а ч а т у р о в, Некоторые экономические проблемы развития транспорта в СССР. «Коммунист» 1957, № 8, lk. 37.

³⁷ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 23, 41.

³⁸ Об итогах выполнения пятого пятилетнего плана развития СССР на 1951—1955 годы. Сообщение Госплана и ЦСУ при Совете Министров СССР. Госполитиздат, 1956, lk. 4, 10.

ulatus. Samaaegselt muutub ka kapitaalimahutuste struktuur. Kui kogu NSV Liidu rahvamajandusse suunatakse aastail 1959—1965 kapitaalimahutusi 1,8 korda rohkem kui eelmise seitsmeaastase perioodi vältel, siis tööstuses tehtavad kapitaalimahutused suurenevad sealhulgas umbes 2 korda,³⁹ mis tagavad tema kui juhtiva rahvamajandusharu eelisarengu.

Taotledes aja võitmist rahulikus majanduslikus võistluses kapitalismiga, nähakse ette kapitaalimahutuste kiirem kasv rasketööstuses ning eeskätt mustmetallurgias, keemiatööstuses, nafta- ja gaasitööstuses ning masinaehituses. Kokku langeb rasketööstusele 70% kõigist tööstusse suunatavaist kapitaalimahutustest.⁴⁰ Sealjuures kasvab mustmetallurgia ning nafta- ja gaasitööstuse osatähtsus kapitaalimahutustes võrreldes eelmise seitsmeaastase perioodiga 1,3 korda, keemiatööstuse osatähtsus aga isegi 2,8 korda.⁴¹ Kapitaalimahutuste selline jaotus tagab seitsme aasta plaanis juhtivateks lülideks olevate I alajaotuse tootmisharude eelisarengu, loob kvalitatiivselt uue rahvamajanduse struktuuri ning kindlustab kogu rahvamajanduse kõrgete arengutempode saavutamise.

Kapitaalimahutuste diferentseeritud suunamisega riigi erinevatesse rajoonidesse tagatakse ka tootlike jõudude plaanipärane paigutus, s. t. rahvamajanduse arengu vajalikud territoriaalsed proportsioonid. Kapitaalimahutuste ja tootmisvõimsuste kasvu territoriaalsel planeerimisel tuleb eelistada neid rajoone, kus majanduslik efekt ühiskondliku töö kokkuhoiu ja aja võitmise näol osutub kõige suuremaks. Nii näiteks suunatakse aastail 1959—1965 üle 40% kapitaalimahutuste üldsummast idapiirkondadesse,⁴² mis võimaldab tunduvalt tõsta nende osatähtsust tähtsamate tooteliikide tootmise üldmahus. Siia rajatakse meie maa kolmas metallurgiabaas. Iseloomulik on ka näiteks see, et Kasahhi NSV-s suureneb tööstuse kogutoodang 1965. aastal ligikaudu 2,7 korda 1958. aastaga võrreldes.⁴³

Kommunismi laiahaardelise ülesehitamise perioodil kasvab kapitaalimahutuste majanduslik efektiivsus ka rea teiste rahvamajanduslike tegurite arvel. Nii tehakse kapitaalimahutusi esmajärjekorras tegutsevate ettevõtete rekonstrueerimiseks, laiendamiseks ja varustamiseks uute masinatega, mis võimaldab suurendada toodangu väljalaset üldreeglina väiksemate kulutustega ning kiiremini kui uute ettevõtete ehitamine. Samuti on progressiivseks suunaks seadmete kui aktiivsete põhivahendite osatähtsuse mõningane

³⁹ NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 51.

⁴⁰ Н. Лагутин, В. Скуратов, Национальный доход СССР и его использование в семилетнем плане. «Вопросы Экономики» 1959, № 2, lk. 23.

⁴¹ *op. cit.*, lk. 23.

⁴² NSV Liidu rahvamajanduse arendamise kontrollarvud aastaiks 1959—1965, Tallinn 1959, lk. 57.

⁴³ *op. cit.*, lk. 66.

kasv kapitaal-mahutuste üldsummas. Käesoleval seitseaastakul peab seadmete osatähtsus kasvama 33%-le 30% asemel analoogilisel eelneval perioodil.⁴⁴

Kõige selle tulemusena kasvavad tootmisvõimsused kapitaal-mahutustest kiiremini. Aastail 1959—1965 suurenevad kapitaal-mahutused mustmetallurgias 2,4 korda võrreldes eelmise seitsme aastaga, tootmisvõimsused kasvavad aga terasetootmises 2,3—2,9 korda, valtsmetalli tootmises 3,3—4,2 korda; kapitaal-mahutused mineraalväetiste tootmiseks kasvavad 3,5 korda, vastavad tootmisvõimsused aga 4,2 korda jne.⁴⁵ See võimaldab kiirendada kommunismi materiaalse tehnilise baasi rajamist, lähendada kommunistliku ühiskonna ülesehitamist.

НАРОДНОХОЗЯЙСТВЕННЫЕ ПРОПОРЦИИ В ПЕРИОД РАЗВЕРНУТОГО СТРОИТЕЛЬСТВА КОММУНИЗМА

Х. Мьюр

Резюме

В социалистическом обществе, в условиях действия экономического закона планомерного пропорционального развития народного хозяйства, государство сознательно, планомерно устанавливает народнохозяйственные пропорции. «Постоянная, сознательно поддерживаемая пропорциональность, действительно, означала бы планомерность...» (В. И. Ленин).

Важная и все возрастающая роль в обеспечении пропорций принадлежит балансу народного хозяйства. Методологической базой для составления баланса народного хозяйства являются основные положения марксистской теории расширенного социалистического воспроизводства.

Период развернутого строительства коммунистического общества характеризуется построением материально-технической базы коммунизма, значительным расширением объемов и масштабов производства, все углубляющимся техническим прогрессом во всех отраслях народного хозяйства и постепенным переходом к коммунистическому принципу распределения. Углубляется общественное разделение труда, усложняются народнохозяйственные пропорции.

Соотношение между материально-вещественным составом общественного производства должно обеспечить более быстрый

⁴⁴ Г. Перов, Социалистическое воспроизводство в период осуществления семилетнего плана. «Плановое Хозяйство» 1959, № 3, лк. 12.

⁴⁵ *op. cit.*, лк. 15.

темпа роста I подразделения. Исходя из требований основного экономического закона социализма и значительно увеличивающихся объемов и масштабов производства, возможно известное сближение темпов роста I и II подразделений, причем всегда должно быть обеспечено преимущественное развитие I подразделения.

Пропорция между материально-вещественным составом общественного производства определяет и соотношение между его стоимостными составными частями. Постоянный технический прогресс и рост производительности труда обуславливают известное повышение удельного веса овеществленного труда (по стоимости): несколько возрастает доля фонда возмещения в совокупном общественном продукте и доля фонда накопления в национальном доходе.

Постоянно растет фонд индивидуального потребления и роль товарооборота в его обеспечении. В связи с быстрым развитием производительных сил значительно увеличивается фонд потребления в целом, что позволяет в нем постепенно повышать удельный вес фондов общественного потребления, распределять все большее количество благ по коммунистическому принципу распределения.

Из междуотраслевых пропорций важнейшим является соотношение между основными отраслями материального производства — между промышленностью и сельским хозяйством. В силу особой значимости промышленности (производство активных основных средств для всех отраслей народного хозяйства) темп ее роста должен всегда несколько превышать соответствующий показатель в сельском хозяйстве. Но это не исключает возможности сближения темпов роста этих отраслей производства, что и имеет место в настоящем семилетии для окончательной ликвидации возникшей между ними диспропорции.

Территориальные пропорции производства и обращения отражаются в соотношениях объемов производства и перевозок. В связи с более рациональным размещением производительных сил потребность в перевозках относительно уменьшается, в силу чего объем работы транспорта возрастает медленнее объема производства в промышленности и в сельском хозяйстве.

Решающее место в обеспечении пропорций между подразделениями общественного производства и отраслями народного хозяйства принадлежит капитальным вложениям. Путем капитального строительства создаются новые основные фонды, производственные мощности, которые и обеспечивают темпы роста производства для достижения необходимых народнохозяйственных пропорций. Поскольку повышается экономическая эффективность капитальных вложений, то их объем растет медленнее роста производственных мощностей.